

POWSZECHNA HISTORIA PRAWA

- prawo spadkowe

(2) dziedziczenie ustawowe

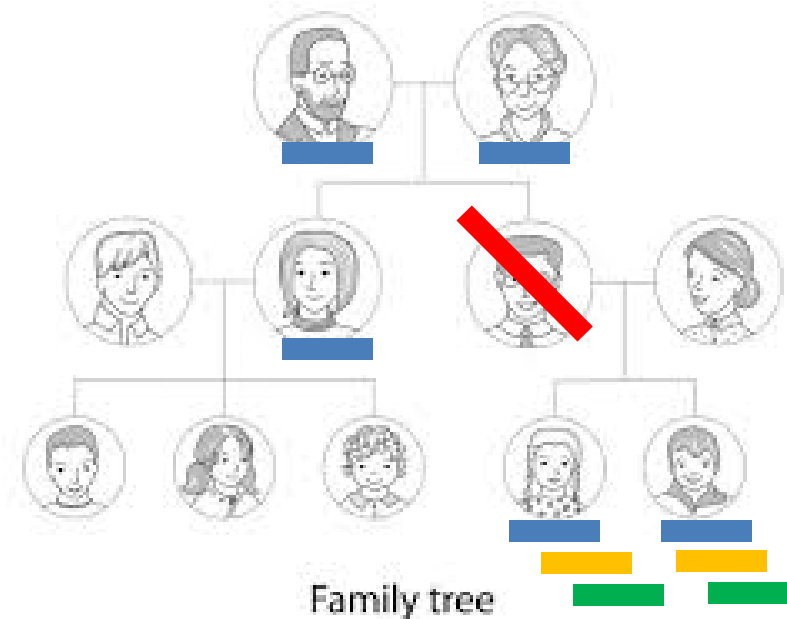
dr Jan Halberda

PORZĄDKI DZIEDZICZENIA

- decyduje stopień pokrewieństwa:
- Grupy: klasy, koła, kręgi, parantele,
- Porządek rzymski – **klasy**:
 1. zstępni,
 2. wstępni i rodzeństwo z dziećmi,
 3. rodzeństwo przyrodnie z dziećmi,
 4. krewni (tak w prawach miejskich, w Landrechcie)

PORZĄDKI DZIEDZICZENIA

- Sasi – **koła**: 1. dzieci, rodzice, rodzeństwo, 2. dalsi krewni do VII stopnia komp. rzymskiej,
- Frankowie – **parantele** (współcześnie w ABGB VI, od 1914 r. IV, w BGB III, w polskim kc II, od 2009 r. III).

DALSI KREWNI

- Ograniczenia kręgu krewnych z uwagi na „śmiejących się spadkobierców”.

A CO W BRAKU KREWNYCH?

- Spadek staje się **kadukiem** = puścizną i przypada królowi, seniorowi, panu feudalnemu.

Ewentualnie –

- dziedziczenie nadzwyczajne w Landrechcie – małżonek i dzieci nieślubne (ale po matce dziedziczyły równo),
- dziedzicze nieporządkowi w Code civil – małżonek, dzieci nieślubne uznane (w zbiegu z krewnymi, ale mniejszy udział: $1/3$, $1/2$, $3/4$), państwo.

DZIEDZICE NIEPORZĄDKOWI

- Art. 723 (Kodeks Napoleona). Prawo urzęda porządek spadku między dziedzicami prawemi: gdyby takich nie było, to dobra przechodzą do dzieci naturalnych; potem do małżonka, który przeżył, a gdyby i tego nie było, to do narodu.
- Art. 724. Prawi dziedzice obeymują przez sam skutek prawa swego, dobra, prawa, i wszelkie sprawy umarłego, z obowiązkiem zaspokoienia wszelkich ciężarów spadku: naturalne dzieci, małżonek, który przeżył, i naród powinni wyrobić, aby przez sąd wprowadzeni byli w posiadanie, podług form, które oznaczone będą.

DZIEDZICZENIE KOBIET

Równouprawnienie (prawo rzymskie, kanoniczne, prawo od XIX w., nawet *Code civil*).

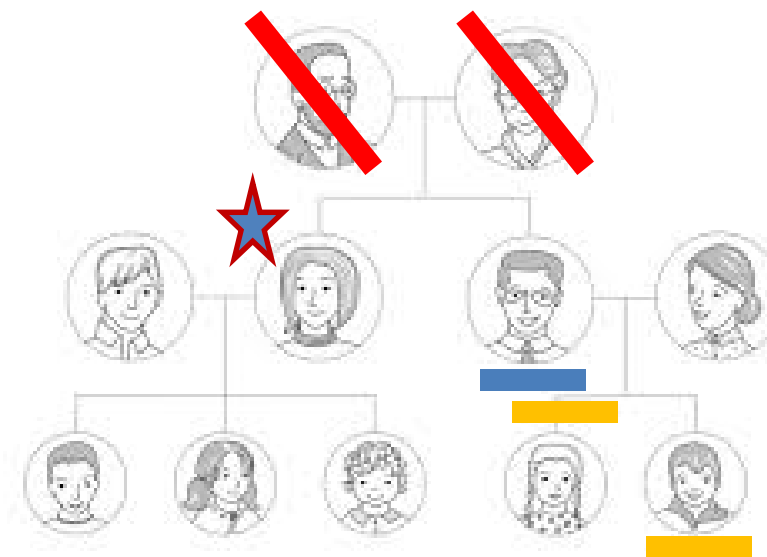
Dyskryminacja kobiet (prawa germańskie, to zasada w średniowieczu, z czasem dot. tylko nieruchomości)

DYSKRYMINACJA W ŚREDNIOWIECZU

1. **Sasi** – krewny tego samego stopnia wyklucza kobietę (pr. polskie, longobardzkie),
2. **Frankowie rybuarscy** – krewny jakiegokolwiek stopnia wyklucza kobietę,
3. **Frankowie saliccy** – kobieta nie może dziedziczyć nieruchomości w ogóle,

(W Polsce od XVII w. czwarcizna – córki dziedziczą $\frac{1}{4}$ po ojcu, a po matce równo.)

Family tree

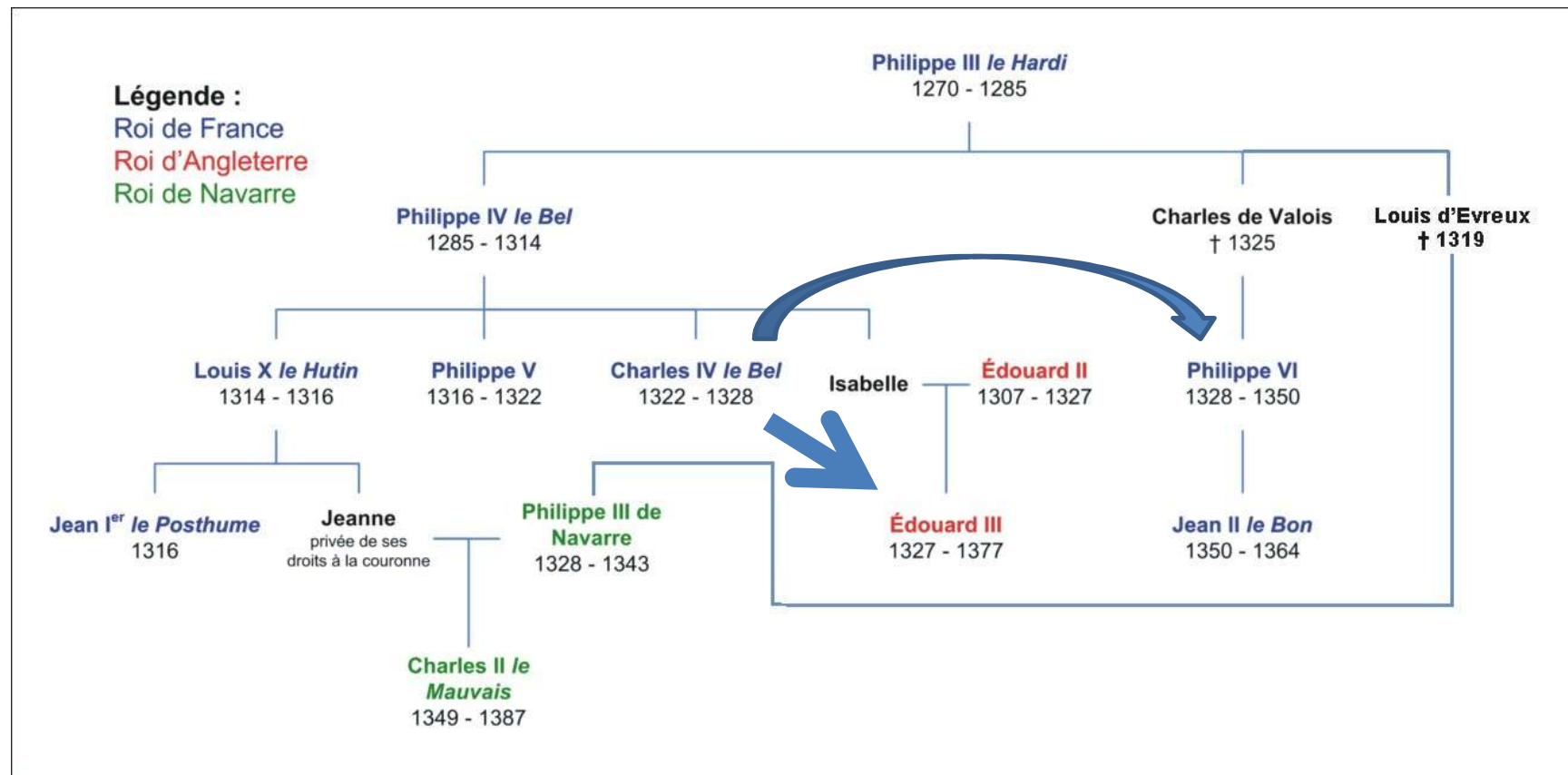
DYSKRYMINACJA W ŚREDNIOWIECZU

Fig. 7.—The King of the Franks, in the midst of the Military Chiefs who formed his *Treuga*, or armed Court, dictates the Salic Law (Code of the Barbaric Laws).—Fac-simile of a Miniature in the "Chronicles of St. Denis," a Manuscript of the Fourteenth Century (Library of the Arsenal).

- Przepis *de alode* w prawie *Franków salickich*: „Jednak z ziemi salickiej żadna część dziedzictwa nie może przejść na kobietę i cała ziemia należąca do spadku przechodzi na spadkobierców męskich.”
- Prawno-rodzinna „geneza” wojny stuletniej →

DYSKRYMINACJA W ŚREDNIOWIECZU

RÓWNOUPRAWNIENIE W XIX W.

- Art. 745 (Kodeks Napoleona).
Dzieci, albo ich zstępni, biorą spadek po oycu swoim i matce, dziadach, babach i innych wstępnych, bez różnicy płci albo pierworodztwa, i nawet bez względu na pochodzenie z różnych małżeństw.

NIEDZIEDZICZENIE MAŁŻONKA

- Surogatem dziedziczenia są przesunięcia na tle majątkowego małżeńskiego.
- Ochrona majątku rodowego.
- Mąż jednak dziedziczył w niektórych prawach miejskich (Lubeka, XIII w.) i wiejskich.

DZIEDZICZENIE MAŁŻONKA

- **Zmiana zasady w XIX w.:**
 - Code civil (nieporządkowy, reformy w II poł. XX w.),
 - ABGB (w zbiegu z dziećmi - użytkowanie $\frac{1}{4}$, a przy więcej niż 3 tyle co inne dziecko; w zbiegu z innymi krewnymi - własność, nowele 1914-1916),
 - BGB (własność $\frac{1}{4}$ -1 - w zależności wraz z kim dziedziczy).

DZIEDZICZENIE MAŁŻONKA

- §. 757 (ABGB). Małżonkowi spadkodawcy przy życiu powstałemu, bez względu czyli swój własny majątek posiada lub przeciwnie, należy się równa część dziedzictwa z każdym dzieciąciem, jeżeli jest ich troje lub więcej; jeżeli zaś mniej jest dzieci niż troje, natenczas należy mu się czwarta część spadku do dożywotniego używania, a własność tej części zostaje przy dzieciach.

POZOSTAŁE ZASADY SPADKOWE

- **Sukcesja powrotna** (*materna-maternis, paterna-paternis*) – dot. rodziców i krewnych bocznych
- ***Succesio descendit non ascendit*** (brak dziedziczenia rodziców, pr.feudalne, francuskie/angielskie); We Francji rodzice nie dziedziczyli dóbr rodowych i lennych, a dziedziczyli nabyte i ruchomości.
- **Reprezentacja spadkowa** (*ius repraesentationis*)

POZOSTAŁE ZASADY SPADKOWE

- **Primogenitura i niepodzielność spadku w średniowieczu** – zwłaszcza w prawie feudalnym.
 - *Fraragium* – najstarszy syn bierze całe lenno i puszcza dalej części młodszym braciom;
 - *Paragium* – lenno otrzymują w części bracia, ale na zewnątrz występują jako jedność;

POZOSTAŁE ZASADY SPADKOWE

- **W XIX w. trend ku wyrównywaniu praw spadkowych** (młodszych braci i synów; ale potem też: kobiet, dzieci nieślubnych).
- Przepisy o podzielności spadku.
- Pozostałość w/w to fideikomisy familijne (ABGB, Landrecht) / majoraty (Code civil) / podobne do ordynacji. Zasady dziedziczenia kształtowane przez „fundatora”:
primogenitura, seniorat, majorat.

NABYCIE SPADKU

- Z mocy prawa – najbliżsi krewni,
- Z mocy orzeczenia – dalsi, dziedzice nieporządkowi *W code civil* (konieczne było powództwo),
- Z mocy ugody – polska praktyka (dział spadku, wykrawanie części).